ISSN: 2181-1741 (print)
ISNN: 2181-1725 (online)
2025 / № 2.3

FILOLOGIK TADQIQOTLAR:
TIL
ADABIYOT
TA'LIM

Philological research:
LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

Филологические исследования:
ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

pholologicalresearch.uz

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY-INNOVATSION JURNAL

ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/ № 2.3

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.07.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
www.philologicalresearch.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:
Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Zaynura Qodirova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Dilrabo Ergasheva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.07.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
www.philologicalresearch.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Зайнура Кадирова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Дильрабо Эргашева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.07.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
www.philologicalresearch.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Zaynura Kadirova, PhD (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)
Dilrabo Ergashova, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

ANDANIYAZOVA DILRABO RUZIQULOVNA
Muvaqqat onomastik birliklarning baholash vazifasi.....7

ESHBOYEV QAHRAMON BAKIR O‘G‘LI
O‘zbek tili sinonimik lug‘atlarida semantik darajalanishning metodologik tamoyillari.....11

BOZOROV HAMID XO‘SHMURODOVICH
Olamning lisoniy va folklor manzarasida ertak janrining o‘rni.....14

BAYMURODOVA LAYLO KAXROMANOVNA
Badiiy diskursda xushmuomalalik strategiyalarining ifodalanishi 20

KHAYITOVA FERUZA ABDIKHALIKOVNA
A linguocultural study of toponyms in english and uzbek languages 24

PRIMOV SHAMSIDDIN MUHIDDIN O‘G‘LI
Siyosiy jarayonlarning yoritilishida hajviy publitsistikaning o‘rni va ahamiyati 27

JO‘RAYEVA NIGORA BAXTIYOR QIZI
Dastlabki ruscha-o‘zbekcha lug‘atlar tarjimasida so‘zlikni izohlash usullari (Ashurali Zohiriy va Abdulla Qodiriy lug‘atlari misolida).....31

PO‘LATXONOVA HILOLAXON SHUHRATXON QIZI
Neurolinguistic analysis: language and brain 35

TAMIQAYEVA DILAFRUZ
Alisher Navoiyning «Saddi Iskandariy» dostonida qo‘llangan ba’zi bir somatik iborlar tahliliga doir 39

AHADOVA GULCHEHRA
Toyloq shevasiga xos ma’nodoshlik qatorlari xususida 41

МУНДАРИЖА

ADABIYOTSHUNOSLIK

KODIROVA SAODAT ABDIRAXIMOVNA
Maqollarni adabiyotshunoslik aspektida tadqiq
etishda nazariy yondashuvlar 46

АБДУЛЛАЕВ МАХМУД АХМАТОВИЧ
Таджикские литературоведы 50-60-х годов
XX века о научно-литературных работах садриддина айни
в контексте узбекско-таджикских литературных связей 49

SUVONQULOVA LAYLO MAHMUD QIZI
Adabiyotshunoslikda motiv obraz
tushunchasiga oid nazariy qarashlar 52

RAXIMJONOVA SAFARMO AKBARALI QIZI
Jadid adabiyotida vatan, din va til konsepsiyasi 55

TA’LIM

ПАРДАЕВА ДИЛФУЗА РАИМОВНА,
РАХМАНОВА МАХЛИЁ ИЛХОМОВНА
Авторские сказки как средство развития речевой активности 59

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2025; 6-7
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

SIYOSIY JARAYONLARNING YORITILISHIDA HAJVIY PUBLITSISTIKANING O'RNI VA AHAMIYATI

Primov Shamsiddin Muhiddin o'g'li,
Buxoro davlat universiteti o'zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrasi o'qituvchisi

Butun dunyoda bo'lgani kabi yurtimizda ham axborot va ma'lumot olishga bo'lgan talab va uning vositalari kun sayin rivojlanib bormoqda. Ushbu jarayonda OAVning barcha turlari ijtimoiy hayotning turli sohalariga oid kontentlarni auditoriyaga birinchilardan bo'lib yetkazish uchun tinimsiz harakat qilmoqda. Ana shunday tezkor axborotlashgan jarayonda media makonda turli xildagi axborotlar oqimi yuzaga kelishi tabiiydir. Ularning har biri o'ziga xos shakl va vositalar orqali auditoriyaga ta'sir etish uchun kurashadi. Buning o'ziga yarasha ijobiy va salbiy tomonlari ham mavjud. Shiddat bilan rivojlanib borayotgan axborot maydonida jurnalistikaning turli janr va shakllari o'rtasidagi rivojlanish balansi turlicha ekanligi hech birimizga sir emas.

Hozirgi kunda OAVning barcha turlari uchun eng dolzarb masala bu tezkorlik bilan zamonga moslashish masalasidir. Ushbu jarayonda barcha OAVlariga qo'yiladigan eng muhim talabardan biri an'anaviylik va shu bilan birga yangi dolzarb omillarni o'zida aks ettira olishdir. «Matbuotning mohiyatini tashkil etuvchi uning ichki qonuniyatlaridan biri uning an'anaviylik va yangi omillar qonuniyatiga amal qilishdir. Ya'ni matbuot ma'lum bir tarixiy davrda tug'ilib, shu ijtimoiy zamindan, jamiyat oldida turgan vazifalardan yo'nalish olib, oziqlanib ish ko'rsa-da, faoliyatini bajarishda o'zidan oldingi davrlar matbuotida shakllangan g'oyaviy-ijodiy omillar qonuniga bo'ysunadi»[1]. Ushbu fikr OAVlarining barcha turlari uchun birdek mos keladi.

Ayni vaqtda jurnalistikaning turli soha va janrlari davr muammo va yutuqlarini o'zida aks ettira olsagina yashab qola oladi. Bu borada publitsistikaning o'rni beqiyosdir. Taniqli rus olimi V.V.Voroshilov o'zining «Jurnalistika» nomli darsligida jurnalistika va publitsistikaga quyidagicha ta'rif berib o'tgan: «Agar jurnalistika matbuotning butun faoliyatini ijtimoiy institut sifatida o'zida mujassam etsa, publitsistika esa ijtimoiy- siyosiy fikr va kundalik siyosiy amaliyotning tezkor tabiatini yozma tarzda ifoda etib, ommaviy davriy idoralarning mazmuni asosini to'ldiradi»[2]. Yuqoridagi fikrlardan ayon bo'ladiki, jamiyatning istalgan sohasiga oid bo'lgan masalalarni yoritishda publitsistikaning ahamiyati kattadir. Jurnalistikaning janrlariga e'tibor qaratadigan bo'lsak, axboriy va tahliliy janrlar, asosan, faktlar va dalillar asosida ish ko'radi va ko'pincha ma'lumotni yetkazish bilan cheklanadi. Ammo badiiy publitsistik janrlar esa nafaqat axborot yetkazibgina qolmay, auditoriya va jamiyatga juda kuchli ta'sir ham o'tkaza oladi. Bu borada publitsistikaning o'ziga xos shakllaridan bir bo'lgan hajviy publitsistika beqiyos o'ringa ega. «Ma'lumki, hajviy publitsistika hayotni aks ettirishda va undagi ijtimoiy illatlarga qarshi kurashishda o'ziga xos vosita – ijtimoiy kulgidan keng foydalanadi va u jamiyatning barcha tomonlarini qamrab oladi»[3].

Hech kimga sir emaski, satira va yumor hajviy publitsistikaning ikki asosiy ustunidir. Satira va yumor deganda ko'pchilikning ko'z oldiga shunchaki hajviy kulgi keladi. Ammo rus tadqiqotchisi B. Dzemidok satiraga shunday ta'rif berib o'tgan. «Satira hajvning muhim ko'rinishi sifatida har doim ham kulgi uyg'otmaydi. U ko'pincha kulgi emas, balki jirkanish, nafrat, mensimaslik, g'azabni uyg'otadi»[4]. Ushbu fikrlarga diqqat bilan e'tibor qaratadigan bo'lsak, hajviy publitsistika bir vaqtning o'zida ham kulgi ham achchiq fosh etish va nafrat tushunchalarini auditoriyaga singdira oladi. Hajviy publitsistikada yumor yoki satiraning qo'llanish o'rniga e'tibor qaratadigan bo'lsak, qaysi o'rinda va qachon satira yoki yumordan foydalanish borasida qat'iy bir talablar mavjud emas. Ammo shu narsa aniqki, satira yoki

[1] Худойқулов М. Матбуотда анъанавийлик ва янги омиллар // Замонавий босма ОАВ муаммолари: халқаро ва миллий тажриба. (2020 йил 27 мартдаги Республика илмий-амалий конференция материаллари). – Тошкент: O'zbekiston, 2020. – Б. 37.

[2] Ҳамдамов.Ю.К. Ўзбекистон матбуоти ривожланишининг асосий тамойиллари. – Тошкент: Kaleon press, 2021. – Б. 10.

[3] Qozoqboyev T., Xudoyqulov M. Jurnalistika asoslari. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – Toshkent., 2009. – B. 34.

[4] Дземидок Б. О комическом. – М., 1974. – С. 9.

yumorning kontentda qo‘llanishi ijodkorga va u tanlagan mavzuning jamiyat hayotiga bevosita ta’siriga bog‘liq. Aniqroq qilib aytganda, kontentning achchiq fosh etuvchi kulgi yoki yengil mutoyiba shaklida bo‘lishi muallif pozitsiyasi va tanlagan mavzuning jamiyat hayotidagi ahamiyatiga ko‘ra xarakterlanadi.

Jurnalistikaning boshqa shakllarida bo‘lgani sari hajviy publitsistika ham jamiyatdagi har qanday o‘zgarishga tezkorlik bilan reaksiya bildira oladi. Bundan tashqari uning bildirgan munosabati oddiy emas, balki obrazli shaklda namoyon bo‘ladi. Ayniqsa, yaratilayotgan kontent o‘zida siyosiy nuqtayi nazarni aks ettiradigan bo‘lsa, unda ushbu material o‘zida ham siyosiy jarayon, ham tahliliy axborot, qolaversa juda katta ta’sir kuchiga ega bo‘lgan hajviy satira yoki yumorni mujassamlashtirgan bo‘ladi.

Hozirgi kunda axborot uzatuvchi manbalarning soni kundan kunga ortib bormoqda, ammo faqat hajviy publitsistikaga asoslangan manbalar barmoq bilan sanarlidir. Ana shunday manbalarning eng ishonarlisi, aniqroq qilib aytganda hajviy yo‘nalish bo‘yicha muntazam axborot uzatuvchi yurtimizdagi yagaona manba bu «Mushtum» jurnalidir. «Millatimizning bir asrdan beri ajralmas yo‘ldoshi bo‘lib kelayotgan «Mushtum» jurnaliga 1923-yil 18-fevral sanasida Abdulla Qodiriy va uning maslakdoshlari tominidan asos solingan. Uning dastlabki bosh muharriri G‘ozi Yunus (1923-1924), ilk bosh rassomi Ishtvan Tula hisoblanadi»[1]. Ushbu otaxon jurnal tashkil etilganiga yuz yildan oshdi. Ammo u hali hanuz o‘zida jamiyatning barcha sohalariga oid bo‘lgan mavzularda tezkorlik va aniqlik bilan hajviy va hayotiy materiallar ulashib kelmoqda. Ayniqsa yangilanib borayotgan jamiyatimizdagi siyosiy islohotlarning matbuotda aks etishida «Mushtum» jurnali ham o‘z hissasini qo‘shib kelmoqda. Boshqa OAVlaridan farqli ravishda ushbu jurnal faqat bir yoqlamalik va yutuqlarni bo‘rttirib ko‘tarish kabi illatlardan holi ravishda siyosiy jarayonlarni boricha xalqimizga taqdim etib kelmoqda. Quyida biz siyosiy jarayonlarning yoritilishida hajviy publitsistikaning o‘rni va ahamiyatini «Mushtum» jurnalida e’lon qilingan materiallar orqali birma-bir tahlil qilib o‘tamiz.

«Mushtum» jurnalining 2022-yil 1-soni 11-betida «Yoshlar sahifasi» rukni ostida Olamgir Abdiyevning «Qadamlar, qadamlar, qadamlar!!!» hajviy maqolasi e’lon qilingan. Ushbu maqolada saylov jarayonidan oldingi holat oddiy qishloq hayoti misolida hajvga olingan. Unda qahramon saylov kampaniyasi boshlanmasidan oldin va kampaniya davrida qishloq aholisining turmush holatini taqqoslab yozgan. «Saylovlar yaxshi-da! Qani endi tuman, shahar va viloyat hokimlarini ham saylaydigan bo ‘lsang», - deb so‘zini boshlaydi qahramon. «Eh-he, ikki oyda bir keladigan gaz ballonlari tong azondan turib, eshigingizni taqillatsa-ya. Xatto kunda bir marta chiqadigan suvning ham saxiyligi tutib qoladi»[2]. Bulardan tashqari har kuni soatlab o‘chadigan elektr toki yoki o‘ydim-chuqur bo‘lib ketgan yo‘llarning ahvoli haqida ma’lumot beradi. Ammo kunlarning birida qahramonning hayratiga sabab bo‘lgan voqea yuz beradi. Aniqroq aytganda, saylov bahonasida yuqoriroq joydan kimningdir tashrifi amalga oshadi. Shu munosabat bilan bir necha yillardan beri ta’mirtalab bo‘lib yotgan yo‘l bir kunda asfaltlashtiriladi. «E-e, bu qadamlar oddiy qadamlar emas, birodar. Bu qadamlarda salobat bor, sahovat bor. Bu qadamlar sizni «xap» deguncha ko‘tarishi, shu kelishida, bir tepib tushirib qo‘yishi mumkin. Shunday «surpriz»lar kutilayotgan pallada nima uchun yillab qurilmayotgan uylar, ko‘priklar bir kunda bitmasligi kerak? Nega endi chiroqlar kun bo‘yi yonib, gazlar bir qarichdan oshmasligi kerak? Nima bo‘lsa ham, shunday qadamlar ko‘paysin. Yiliga uch-to‘rt marta bo‘lsa ham mayli».

Yuqoridagi hajviy maqolaga e’tibor beradigan bo‘lsak, saylov masalasi tilga olib o‘tilgan. Unda saylovoldi kampaniyasi munosabati bilan yuqori tashkilotdan qishloqqa kimdir tashrifi sababli qishloqda gaz balon kechikishi, ichimlik suvi faqat ayrim soatda berilishi, elektr toki o‘chisi va nihoyat bir necha yildan beri ta’mirtalab bo‘lib yotgan yo‘l va shunga o‘xshash muammolar bir kunda hal etilishi hajv ostiga olingan, bundan tashqari, bu holatlar aniq vaqtincha holat ekanligi uda ajoyib tasvirlab berilgan. Ushbu maqolada jamiyatda juda ko‘p uchraydigan illat faqat saylov uchun yoki yuqori tashkilot nazorati uchun xo‘jako’rsinga aholi muammolari bartaraf etilgani achchiq kulgi orqali ochib berilgan. Savlov o‘tganidan so‘ng esa yana eski tos, eski hammom ekaniligiga ishora ham mavjud. Ushbu hajviy maqolada muallif juda o‘rinli so‘z qochirimlaridan, badiiy tasviriy vositalardan foydalangan. Aynan shu vositalar hajviy maqolaning ta’sirchanlik xususiyatini orttirgan.

Endi esa yana bir misolga diqqat qaratadigan bo‘lsak, jurnalda Ozod Mustafo qalamiga mansub «Ayyor qabul»[3] felyetoni ham berilgan. Ushbu felyetonda Mamatqo‘zi xorijda ishlab yurgan vaqtida chap qo‘lidan ayrilib uyiga nogiron bo‘lib uyga qaytadi. Dastlab yurtida ish topolmay qiynaladi. Keyin tuman hokimining sayyor qabuliga borib , tuman markazida joylashgan istirohat bog‘idagi ko‘lni o‘rdak boqish uchun o‘ziga ijaraga oladi. Boshida ishlari yaxshi

[1] Bobojonov R. Jurnalning yangi soni // Xalq so‘zi. – 2021. 13-oktabr. – B. 12.
[2] Abdiyev O. Qadamlar,qadamlar, qadamlar! // Mushtum. – 2022. – №1. – B. 11.
[3] Ozod Mustafo. Ayyor qabul // Mushtum. – 2022. – №7. – B. 3.

yurishib ikki- uch kishini ham ish bilan ta'minlaydi. Ammo keyinchalik esa g'ozlarga oziq-ovqat yetmasligidanmi yoki kasallikdanmi uning g'ozlari nobud bo'la boshlaydi. Bu yoqda esa unga ajratilgan kriditning imtiyozli davri ham tugaydi. Endi Mamatqo'zi bormagan tashkiloti qolmaydi. Ancha vaqt o'tib yana hokimning sayyor qabuli ustidan chiqib qoladi. Shu paytda endi odamlarga bor gapni aytaman, kridit olmanglar deb uqtiraman deb shijoat bilan kelganida hokim Mamatqulni ko'rib bir necha bor maqtab ketadi. Hokimning maqtovlariga erib ketgan Mamatqul muammosini yecha olmay, yana keyingi sayyor qabulni kutishga majbur bo'ladi.

Abdulaziz Eshmamatov muallifligi ostida «Ortiqcha quloq» sarlavhasi bilan bir hajviy masal keltirilgan. Ushbu masalda quyonlar oilasidagi Oppoqvoy ismli quyoncha haqida so'z boradi. Oppoqvoyga ota-onasi juda e'tiborli bo'lishadi. U maktabda ham a'lo baholarga o'qiydi. U har kuni «Tulkilar jamiyati» binosi oldidan o'tib unga hayrat bilan qarar, tulkilar kiygan chiroyli liboslar unga havas uyg'otar va u ham, albatta, ushbu jamiyatga a'zo bo'lishni orzu qilardi. Yillar o'tib maktabni tugatgach jamiyatga a'zo bo'lishga qaror qildi va bu uchun loyiha ham tayyorlab qo'ygandi. «Shu maqsadda u bir kuni «Tulkilar jamiyati»ga bordi.

– Qani keling, Oppoqvoy! Qulog'imiz sizda, gapiring.

Oppoqvoy loyihasini tushuntirib berdi.

– Bizga g'oyangiz juda yoqdi, maslahatlashib javobini aytamiz. Ikki kundan so'ng keling. Oppoqvoy xursand bo'lib uyiga qaytdi. Aytilgan kun borganida esa:

– Loyihangiz yaxshi. Hatto ajoyib. Lekin qulog'ingiz juda katta ekan. Shunga… Agar qulog'ingizni kestirib kelsangiz, loyihangizni qabul qilishimiz mumkin… – deyishdi»[1].

Ushbu hajviy masalga e'tibor beradigan bo'lsak, bunda ham jamiyatdagi byurokratiya , sansolarlik kabi illatlar achchiq kulgi bilan qalamga olingan. Oppoqvoyning tayyorlagan loyihasi ajoyib degan baho olgan bo'lsa ham, jamiyatga olinmasligiga sabab sifatida uning uzun quloqlari ko'rsatilmoqda. Ana shunday amaldorlar tufayli salohiyatli yosh kadrlar jamiyatda o'z o'rnini topa olmayotgani qoralanmoqda. Bunday holatlar jamiyatimizda ham uchrab turibdi.

Jurnalda hajviy janrga oid barcha turlardan unumli holda foydalanilib kelinadi. Yuqorida biz hajviy maqola va masalni ko'rgan bo'lsak, endi esa hajviy she'rga diqqatimizni qaratamiz. Ushbu hajviy she'r Ollohyor taxullusi ostida «Hokim va deputat» sarlavhasi ostida berilgan. Unda sobiq hokim bir kuni xotini bilan yo'lda ketib borar ekan, ularning oldidan pardozi o'ziga yarashmagan bir ayol chiqib qoladi va hokimga qarata deydi:

– Ooo, kimni ko'ryapman?! Salom, azizim!
Sizni ko'rganimdan qanchalar shodman!
Ilgari qushchaday uchib yurardim,
Endi, afsuslar-ki, bedavo bodman.

Shunda sobiq hokim u ayolni eslolmagani ta'kidlaydi. Ammo ayol unga javoban shunday deydi:

– Men esa ming unnay – unutolmayman,
Birgalikda o'tgan uyqu onlarni!

Bu gaplardan so'ng sobiq hokim xotinining tusi o'zgara boshladi. Bir eriga qaradi va bir juvonga. Hokimning kal boshidagi tuklari hijolatdan tikka bo'la boshlagan edi. Haligi ayol so'zida davom etdi:

– Haaa, qanday bir zo'r davrlaaar ediiii,
Uchrashardik oyu- hafta damo-dam!
Siz hay'atda sokin mudrar edingiz,
Zalda esa bizdek deputatlar ham…[2]

Yuqoridagi hajviy she'r juda chuqur ma'no kasb etadi. Unda jamiyatdagi bir nechta qora illatlar yengil kulgi bilan fosh etiladi. Diqqat bilan qaraydigan bo'lsak, she'rda kichik bir voqea tilga olingan. Bir kuni sobiq hokim xotini bilan yo'lda ketayotib yoshiga yarashmagan pardozli bir ayolga duch keladi. Ayol uni tanishini aytadi, hokim esa uni eslolmasligini ta'kidlaydi. Keyin ayol hokim bilan birga o'tgan «uyqu onlari»ni tilga oladi. Shunda hokim tabiiy ravishda xotining oldida xijolatga tushadi. Shunda haligi ayol hokimning majlis hay'atida o'zi esa pastdagi zalda deputatlar orasida mudraganini aytadi. Bir qarashda oddiy hazil she'rga o'xshaydi. Ammo undagi illatlarga sinchkovlik bilan e'tibor beradigan bo'lsak, she'rda kichik jumlalar orqali bir nechta illat fosh etilgani namoyon bo'ladi. Birinchidan, hokimiyatdagi majlisbozliklar, ikkinchidan xalq muammolarini hal qilish uchun tashkillashtirilgan majlisda hokim va deputatlarning mudrab o'tirishidir. Bulardan tashqari hokimlik davrida sobiq hokim xotiniga xiyonat qilmaganiga kim kafolat bera oladi?

Yuqoridagi kontentlarga e'tibor qaratadigan bo'lsak, ularda siyosiy mavzularga oid illatlar qoralangan. Hajviy publitsistika boshqa jurnalistik janrlardan farqli ravishda ularning eng og'riqli nuqtalarini jamoatchilikka yetkazish orqali ularni hal etilishiga olib keladi va shu orqali ushbu islohotlar rivojlanishi uchun o'z hissasini qo'shadi. Ayniqsa bu borada satiraning roli va ahamiyati yanada oshadi.

Ko'plab olimlar o'rtasida axborotni uzatish borasida turlicha qarashlar mavjud. Ularning bir qismi axborotni hajviy shaklda uzatishga qarshi g'oyalar-

[1] Eshmatov. A. Ortiqcha quloq // Mushtum. –2022. – №3. – B. 6.
[2] Ollohyor. Hokim va deputat // Mushtum. – 2022. – №3. – B. 13.

ni ilgari surishadi. Bunga sabab sifatida esa hajviy kontentda berilayotgan axborotdagi faktlarning sifati va dolzarbligiga putur yetishini ko‘rsatishadi. Ammo Y.R. Simkin hajviy janrlar haqida shunday fikr keltirib o‘tgan; «Hajviy shakllar faktning hujjat sifatida qabul qilinishiga ta’sir qiladi, ammo uni buzib yubormaydi[1]. Ya’ni ushbu jumlaga e’tibor beradigan bo‘lsak, hajviy publitsistika axborotni shunchaki protokol tarzida emas, aksincha uni ta’sir etish xususiyatiga boy bo‘lgan holatda, obrazli shaklda ifodalaydi. Y.R. Simkin fikrida davom etar ekan shunday deydi: «… jurnalistning u yoki bu hodisalarga murojaat qilishiga sabab bo‘luvchi aniq hodisalar va aniq asoslar jamiyatning rivojlanishidagi dolzarb muammolar bilan bilan bevosita bog’liq» [2].

Yuqoridagi fikrlardan shuni xulosa qilib aytish mumkinki, hajviy publitsistik asarlar o‘zida jamiyatda uchraydigan har qanday mavzuni qamrab oladi. Ayniqsa jamiyatning siyosiy holatini aniq va ravshan holatda yoritilishida beqiyos o‘ringa egadir. Farqli ravishda bir yoqlama holatda faqat bo‘rttirib ko‘rsatishdan mutlaqo holi ravishda, yutuq va kamchiliklarini bevosita obrazli shaklda, jamiyatga ta’sir etish kuchi bilan ifodalaydi. Bu shubhasiz siyosiy jarayonlarning yanada rivojlanishi uchun o‘z hissasini qo‘shadi.

Resume. This article analyzes the role of satirical journalism in the life of society, as well as its significance in covering political processes. In addition, it addresses the issue of how mass media adapt to traditions and new factors. In this process, satirical journalistic genres are rapidly adjusting to the times. They develop in harmony with society, reflecting the way of life of the people. It should be noted that satirical journalism is one of the main genres that figuratively depict various phenomena in society through the means of satire and humor. The potential and impact of satirical journalism become especially evident in the coverage of political processes.

Резюме. В данной статье анализируется роль сатирической публицистики в жизни общества, а также её значение в освещении политических процессов. Кроме того, затрагивается вопрос адаптации средств массовой информации к традициям и новым факторам. В этом процессе сатирические публицистические жанры достаточно динамично приспосабливаются к эпохе. Они развиваются в унисон с обществом, отражая образ жизни народа. Следует отметить, что сатирическая публицистика является одним из основных жанров, образно передающих различные явления в обществе с помощью сатиры и юмора. Особенно ярко возможности и влияние сатирической публицистики проявляются при освещении политических процессов

[1] Симкин Я.Р. Сатирическая публицистика. – Ростов-на-Дону, 1976. – С. 36.
[2] Симкин Я.Р. Сатирическая публицистика. – Ростов-на-Дону, 1976. – С. 51.